

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 16 februari 1939 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap m. m. dels ock i ännu väckt motion.

Genom en den 18 november 1938 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 11, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) L a g

angående ändring i lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap.

Härigenom förordnas, att i lagen den 11 juni 1920 om barn i äktenskap skola efter 22 § under en ny rubrik »Om barnavårdsman» upptagas fem nya paragrafer, betecknade 23—27 §§, av den lydelse nedan sägs:

Om barnavårdsman.**23 §.**

Leva föräldrarna åtskilda på grund av söndring eller efter vunnen hemskillnad eller är deras äktenskap upplöst, skall på yrkande av modern, där vårdnaden om barnet tillerkänts henne, så ock eljest, där barnavårdsnämnden av särskild anledning finner det erforderligt, barnavårdsman för barnet förordnas. Lag samma vare, där jämlikt 8 § rätten förordnat att vårdnaden om barnet skall tillkomma allenast den ene av föräldrarna.

Har modern uttagit stämning till domstol med yrkande att bli tillerkänd vårdnaden, eller framställt sådant yrkande i rättegång eller då hemskillnad eller äktenskapsskillnad sökes, skall, efter framställning av modern eller där barnavårdsnämnden av särskild anledning finner det erforderligt, barnavårdsman förordnas för barnet för tiden intill dess vårdnadsfrågan slutligt avgjorts.

24 §.

Barnavårdsman har att bistå den som har vårdnaden om barnet med råd och upplysningar samt tillse, att barnets rätt och bästa behörigen tillvaratas. Där så erfordras, skall barnavårdsman sörja för att åtgärder vidtagas för tillförsäkrande av underhåll åt barnet samt biträda med indrivande och tillhandahållande av underhållsbidrag.

Barnavårdsman äge att själv eller genom ombud föra talan för barnet rörande underhåll samt vare berättigad att anlita polismyndighet för underhållsskyldigs efterforskande eller hörande och för verkställande av delgivningar.

25 §.

Förordnande av barnavårdsman meddelas av barnavårdsnämnden i den församling, där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd, eller, om denne ej är i riket kyrkobokförd, där han vistas.

26 §.

Uppdraget att vara barnavårdsman upphöre, när barnet fyllt aderton år. Har dessförinnan moder, på vars yrkande barnavårdsman förordnats, för barnavårdsnämnden anmält, att behov av barnavårdsman icke längre föreligger, skall, där barnavårdsnämnden icke av särskild anledning finner erforderligt att barnavårdsman bibehållas vid förordnandet, barnavårdsnämnden entlediga barnavårdsman utan att förordna ny sådan. Lag samma vare, där barnavårdsnämnden eljest finner behov av barnavårdsman ej längre föreligga.

27 §.

Vad i 16—19 §§ lagen om barn utom äktenskap är stadgat beträffande barnavårdsman och barnavårdsnämnd skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

2) L a g

angående ändring i lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption.

Häri genom förordnas, att i lagen den 14 juni 1917 om adoption skall efter 13 § upptagas en ny paragraf, betecknad 13 a §, av den lydelse nedan sägs:

13 a §.

Är barn adopterat av makar eller har ena maken adopterat den andres barn, skall vad i 23—27 §§ lagen om barn i äktenskap finnes stadgat rörande barnavårdsman äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

I samband med propositionen har utskottet förehaft en i anledning av densamma inom andra kammaren väckt motion, nr 64 av herr *Paulsen*, i vilken motion hemställes att den punkt i 26 § av propositionen, som

handlar om moders rätt att på begäran bliva befriad från barnavårdsman, måtte utgå.

I fråga om de skäl som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen. Beträffande motionärens motivering hänvisas till motionen.

Enligt lagen den 14 juni 1917 (nr 376) om barn utom äktenskap skall i regel för varje sådant barn under aderton år finnas en barnavårdsman. Dennes uppgift är att bistå modern med råd och upplysningar samt tillse, att barnets rätt och bästa behörigen tillvaratagas. Särskilt åligger det barnavårdsmannen sörja för att åtgärder ofördröjligen vidtagas för fastställande av barnets börd samt tillförsäkrande av underhåll åt barnet, biträda med indrivande och tillhandahållande av underhållsbidrag samt, när skäl därtill är, göra anmälan om förordnande av förmyndare för barnet. Barnavårdsmannen äger att själv eller genom ombud föra talan för barnet rörande faderskap, underhåll och förmynderskap ävensom barnets förklarande för trolovningsbarn. Han är tillika berättigad att anlita polismyndighet för underhållsskyldigs efterforskande eller hörande och för verkställande av delgivningar.

I motion (nr 35/II) till 1937 års riksdag föreslogs inrättande i viss omfattning av barnavårdsman jämväl för barn i äktenskap och för adoptivbarn. Enligt förslaget, sådant det utformats i motionen, skulle barnavårdsman kunna förordnas då föräldrarna på grund av söndring eller efter vunen hemskillnad levde åtskilda eller då deras äktenskap vore upplöst. Barnavårdsmannen skulle kunna tillsättas så snart vårdnaden om barnet i sådana fall tillerkänts den ena av föräldrarna eller särskilt förordnad förmyndare. Förordnandet skulle meddelas om framställning därom gjordes av endera av föräldrarna eller av förmyndaren. Motsvarande bestämmelser skulle gälla för adoptivbarn.

I utlåtande (nr 35) över motionen anförde första lagutskottet, att med hänsyn till de goda resultat, som vunnits av barnavårdsmannainstitutionen för barn utom äktenskap, ansåge utskottet det böra tagas under övervägande att begagna denna institution även för vissa barn i äktenskap, enär även för en ensamstående hustru kunde föreligga stort behov av hjälp för utkrävande av barnuppfostringsbidrag. Sådant behov kunde enligt utskottets mening uppkomma icke endast i de uti motionen angivna fall, då på grund av särlevnad till följd av söndring eller efter hemskillnad eller på grund av äktenskapsskillnad den ena av föräldrarna förordnats att ensam utöva vårdnaden om barnet utan även i sådana fall då dylikt förordnande om vårdnaden meddelats t. ex. på grund av grov pliktförsummelse från den andre makens sida (jfr 8 § lagen om barn i äktenskap). Av vissa närmare angivna skäl ställde sig utskottet tveksamt till det i motionen framförda förslaget att barnavårdsman även skulle kunna förordnas på begäran av den utav föräldrarna som icke hade vårdnaden om barnet. I varje händelse syn-

tes ett sådant förordnande icke böra meddelas utan föregången prövning av de närmare omständigheterna i det särskilda fallet. Övervägas kunde emellertid huruvida rätten att förordna barnavårdsman i sådant fall borde anförtros åt domstol i stället för åt barnavårdsnämnd samt om förordnande av barnavårdsman skulle kunna meddelas redan innan beslut i vårdnadsfrågan föreläge. Vad slutligen anginge de fall då vårdnaden vore anförtrodd åt särskilt förordnad förmyndare, skulle det enligt utskottets mening möjligen kunna tänkas att denne själv borde få rätt att erhålla en barnavårdsman vid sin sida, men att i dylika fall medgiva föräldrarna rätt att begära förordnande av barnavårdsman syntes ej lämpligt eller behövt. — I fråga om adoptivbarn fann utskottet förhållanden, likartade med de beträffande barn i äktenskap omtalade, kunna uppkomma.

Efter hemställan av utskottet anhöll riksdagen i skrivelse den 24 april 1937 (nr 193), att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning huruvida bestämmelser lämpligen borde införas om förordnande i vissa fall av barnavårdsman för barn i äktenskap och för adoptivbarn och därmed sammanhängande spörsmål.

Den av riksdagen berörda frågan har sedermera behandlats i en inom justitiedepartementet upprättad promemoria, vid vilken fogats förslag till lagstiftning i ämnet.

Över promemorian och lagförslagen hava efter remiss utlåtanden avgivits av statens inspektör för fattigvård och barnavård — efter hörande av statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter samt barnavårdsnämnderna i ett antal lands- och stadskommuner — vidare svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, svenska fattigvårdsförbundets barnavårdsbyrå, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, Sveriges socialvårdsfunktionärers förbund samt Stockholms stads, Göteborgs stads, Norrköpings stads, Hälsingborgs stads, Örebro läns och Västmanlands läns rättshjälpsanstalter. Med anledning av de erinringar som i vissa utlåtanden framställts rörande lagförslagets innehåll hava lagförslagen undergått omarbetning inom departementet.

Angående behovet av en lagstiftning i förevarande ämne anför departementets chefen i propositionen följande.

»Den genom lagen om barn utom äktenskap införda barnavårdsmannainstitutionen har visat sig vara av stor betydelse för tillvaratagande av de utom-äktenskapliga barnens rätt. Med barnavårdsmannens bistånd har det varit möjligt att i en omfattning, som sannolikt icke skulle varit tänkbar för en ensamstående moder, utkräva de förpliktelser nämnda lag ålägger fader till sådant barn. Även i vårdnadshänseende är barnavårdsmannen modern till stor hjälp. Beträffande vissa barn i äktenskap äro förhållandena emellertid många gånger sådana, att jämväl för tillvaratagande av dessa barns intressen det skulle vara erforderligt att en person funnes med barnavårdsmanns befogenhet och skyldigheter. Det i förenämnda promemoria framlagda förslaget om utvidgning av barnavårdsmannainstitutet har också i princip tillstyrkts av prak-

tiskt taget samtliga i ärendet hörda myndigheter och enskilda sammanslutningar. Allenast i ett utlåtande har tveksamhet yppats beträffande behovet av lagstiftning, därvid såsom skäl åberopats den förbättrade ställning 1937 års lag om förskottering av underhållsbidrag till barn berett frångående mödrar. Vad härutinnan anförts synes emellertid icke innefatta tillräckliga skäl för att låta med den ifrågasatta lagstiftningen anstå.»

De nu framlagda lagförslagen innehålla i huvudsak följande.

I 1920 års lag om barn i äktenskap skola under en ny rubrik »Om barnavårdsman» upptagas fem nya paragrafer, betecknade 23—27 §§.

23 § behandlar frågan, i vilka fall barnavårdsman för barn i äktenskap skall kunna förordnas. Såsom förutsättning härför upptages i första stycket, att föräldrarna leva åtskilda på grund av söndring eller efter hemskillnad, eller att äktenskapet är upplöst, eller ock att rätten jämlikt 8 § lagen om barn i äktenskap — på grund av grov försummelse från makes sida m. m. — förordnat att vårdnaden om barnet skall tillkomma allenast den ene av föräldrarna. Har i något av de nu nämnda fallen vårdnaden tillerkänts modern, äger hon ovillkorlig rätt att på begäran få barnavårdsman förordnad. Eljest fordras att barnavårdsnämnden av särskild anledning finner barnavårdsman erforderlig, varvid barnavårdsnämnden icke är bunden av att yrkande om förordnande av barnavårdsman framställts; härunder inbegripas bl. a. de fall, då vårdnadsberättigad moder av oföretagsamhet, okunnighet eller dylikt underlåter göra framställning om förordnande av barnavårdsman, liksom även de väl endast undantagsvis förekommande fall, då den make, som ej har vårdnaden, önskar att barnavårdsman skall förordnas.

I de nu nämnda fallen fordras — därest ej särlevnad på grund av söndring föreligger — ett laga kraftätagande beslut av rätten rörande hemskillnad o. s. v. I andra stycket av 23 § upptagas bestämmelser om interimistiskt förordnande av barnavårdsman. Förutsättning härför är att modern hos domstol framställt yrkande att bli tillerkänd vårdnaden; och vidare fordras, liksom enligt 23 § första stycket, att modern hos barnavårdsnämnden anhåller att få barnavårdsman förordnad eller att barnavårdsnämnden utan sådan anhållan av särskild anledning finner det erforderligt.

I 24 § givas bestämmelser om barnavårdsmannens uppgifter, vilka i princip äro desamma som för närvarande gälla beträffande barnavårdsman för barn utom äktenskap. Barnavårdsman enligt förevarande lag skall sålunda bl. a. tillse att barnets rätt och bästa behörigen tillvaratas på såväl det ekonomiska som det rent personliga området — om det visar sig erforderligt — jämväl mot den vårdberättigade.

Förordnande av barnavårdsman ankommer, enligt 25 §, på barnavårdsnämnden i den församling, där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd, eller, om denne ej är i riket kyrkobokförd, där han vistas.

Frågan om entledigande av barnavårdsman utan samtidigt förordnande av ny sådan behandlas i 26 §. Till en början stadgas, att barnavårdsmanuppdraget upphör när barnet fyllt 18 år. Har barnavårdsman förordnats på

yrkande av moder, skall barnavårdsnämnden på moderns begäran entlediga barnavårdsmannen, därest ej barnavårdsnämnden av särskild anledning finner erforderligt att barnavårdsmannen bibehålles vid förordnandet. Detsamma gäller där barnavårdsnämnden eljest finner behov av barnavårdsman ej längre föreligga.

Beträffande barnavårdsnämndens tillsyn över barnavårdsmannens verksamhet, besvär m. m. skola, enligt 27 § i förslaget, gälla motsvarande bestämmelser som i fråga om barn utom äktenskap.

Förslaget till lag om ändring i adoptionslagen innebär, att de nya bestämmelserna om barnavårdsman för barn i äktenskap skola erhålla tillämpning jämväl å det fall, att barn adopterats av makar eller ena maken adopterat den andres barn.

Utskottet.

De nu framlagda förslagen om inrättande av barnavårdsmannainstitution jämväl för barn i äktenskap och för adoptivbarn hava utarbetats i anledning av den framställning om utredning i ämnet som gjordes av 1937 års riksdag efter hemställan av utskottet. Lagförslagen överensstämma till sitt syfte med den ståndpunkt utskottet därvid intog till frågan. Vad angår den närmare utformningen av de erforderliga nya lagbestämmelserna synes Kungl. Maj:ts förslag vara ägnat att vid tillämpning i praktiken på ett lyckligt sätt tillgodose det behov som föranlett förslagens framläggande. I fråga om vissa detaljer i förslaget till lag angående ändring i lagen om barn i äktenskap vill utskottet anföra följande.

I den i anledning av propositionen väckta motionen, nr II: 64, yrkas att 26 § andra punkten i Kungl. Maj:ts förslag måtte utgå. Motionären synes åsyfta att i de fall, då barnavårdsman förordnats på begäran av vårdnadsberättigad moder, denna ej skall äga utöva något inflytande på frågan huruvida barnavårdsmannen skall entledigas utan att ny barnavårdsman förordnas. Enligt motionären skulle nämligen en sådan befogenhet för modern försvåra barnavårdsmannens arbete och göra det ännu svårare att erhålla lämpliga personer som barnavårdsmän. Utskottet vill i anledning härav framhålla, att enligt Kungl. Maj:ts förslag barnavårdsnämnden icke skall vara skyldig att bifalla en framställning från modern om entledigande av barnavårdsmannen på den grund att behov av barnavårdsman enligt moderns förmenande icke längre föreligger, utan äger nämnden avslå framställningen därest nämnden av särskild anledning finner erforderligt att barnavårdsmannen bibehålles vid förordnandet. Denna befogenhet har givits nämnden bland annat för att förebygga, att barnavårdsmannen på grund av möjligheten att utan bärande skäl bliva entledigad tager hänsyn till moderns önsknings i så hög grad, att barnets verkliga intressen efter sättas. När moder anmäler att behov av barnavårdsman ej längre föreligger, är detta utan tvivel som regel överensstämmande med verkliga förhållandet; framställningen har väl då även skett i samråd med barnavårdsmannen. För de fall åter, då en moder utan skäl gör sådan framställning, har — såsom nämnts — barnavårdsnämnden tillerkänts rätt att avslå fram-

ställningen. Utskottet finner därför någon ändring av Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt ej erforderlig.

I sista punkten av 26 § upptages bestämmelse att i andra fall än de i näst-föregående punkt omförmälda barnavårdsnämnden äger entlediga barnavårdsmannen utan att förordna ny sådan, därest nämnden finner behov av barnavårdsman ej längre föreligga. Under denna bestämmelse inbegripas efter orden jämväl sådana fall då moder enligt 23 § har ovillkorlig rätt att erhålla barnavårdsman. Av syftet med detta stadgande framgår emellertid att entledigande av barnavårdsman utan förordnande av ny i dylika fall icke skall ske mot moderns bestridande.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att den i ärendet väckta motionen, nr II: 64, måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Stockholm den 16 februari 1939.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Karl Emil Johanson*, *Wagnsson*, *Eskhult*, *Ewerlöf*, *Gärde*, *Karl Johan Olsson* och *Brandt*;

från andra kammaren: herrar *Bergquist* och *Lindqvist*, fru *Östlund*, herrar *Ryberg*, *Olsson* i *Mellerud* och *Gezelius*, fru *Gustafson* samt herr *Hansson* i *Vännäsby*.
